

mgr Jadwiga Gorączkowska

## **Stymulowanie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce**

### Streszczenie

W dzisiejszych czasach przedsiębiorstwa funkcjonują w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu. Szczególnie w ostatnich 20-30 latach zauważa się utratę znaczenia tradycyjnych czynników przewagi konkurencyjnej (praca, ziemia, kapitał) na rzecz postępujących procesów globalizacji oraz rewolucji komputerowej i telekomunikacyjnej. Obecnie zauważono, że osiągnięcie przewagi konkurencyjnej możliwe jest dzięki właściwemu wykorzystaniu wiedzy, tzn. przekształcaniu jej w nowe produkty i usługi. W rzeczywistości gospodarczej liczy się więc innowacyjność i przedsiębiorczość. Taki układ sił zmusza przedsiębiorców do postrzegania gry rynkowej poprzez pryzmat schumpeterowskiej twórczej destrukcji. J.A. Schumpeter uważał, że tylko podmioty gospodarcze implementujące nowe rozwiązania są w stanie sprostać wyzwaniom stawianym przez rynek. Innowacje są bowiem głównym motorem wzrostu gospodarczego. Przedsiębiorstwa, które ich nie wdrażają, będą traciły swoją pozycję konkurencyjną, bankrutowały, a na ich miejscu powstaną nowe i umiające się dostosować do wymagań stawianych przez otoczenie.

Polska uznawana jest obecnie za kraj doganiający (*catching-up country*). Władze starają się tak stymulować jej rozwój, by jak najszybciej została zaliczona do grona państw rozwiniętych. Aby to osiągnąć musi się rozwijać szybciej niż one. Ze względu na poziom rozwoju konkurowanie niskimi kosztami produkcji zaczyna być utrudnione. Istotne jest zatem wprowadzanie innowacji, które powinny być tworzone w oparciu o własne technologie, a nie proste kopiowanie rozwiązań technologicznych z zagranicy.

W tym kontekście należy zastanowić się, jaki sposób pobudzania przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej będzie najskuteczniejszy. Badania międzynarodowe dowodzą, że najbardziej innowacyjne regiony funkcjonują dzięki implementacji nowych rozwiązań w ramach tzw. złotego trójkąta (*triple helix*). Jego podstawowymi elementami są sfera działalności gospodarczej (przedsiębiorstwa), sfera nauki (uczelnie wyższe, instytuty badawcze, jednostki rozwojowe, itp.) oraz sfera rządowa (w ujęciu regionalnym samorząd terytorialny). Istotne jest by w tym układzie sił dochodziło do transferu wiedzy ze sfery nauki do sfery działalności gospodarczej oraz pomiędzy samymi przedsiębiorstwami. Pomost dla

tego procesu w postaci właściwych ram instytucjonalnych, prawnych i ekonomicznych powinny tworzyć władze samorządowe.

W związku z powyższym w połowie lat 90. ubiegłego wieku na rynku polskim zaczęły pojawiać się instytucje, które miały wspomóc ten proces. Obecnie funkcjonuje wiele ich nazw. Najczęściej spotykanymi są instytucje wsparcia biznesu, instytucje otoczenia biznesu, ośrodki innowacji i przedsiębiorczości, instytucje okołobiznesowe, jednostki wspierające przedsiębiorców, instytucje wspomagające biznes czy też zaplecza biznesowego. Przyczynkiem do ich pojawienia się w polskim otoczeniu gospodarczym był sukces, jaki odniosły one w pobudzaniu aktywności innowacyjnej w krajach Europy Zachodniej. W wyniku korzystania z pakietu oferowanych przez nie usług, w przedsiębiorstwach znacznie zwiększały się szanse na implementację nowych rozwiązań.

W świetle powyższych faktów należy jednak rozważyć, czy w wyniku przeniesienia gotowych rozwiązań z Europy Zachodniej na grunt polski dojdzie do tak szerokiego pobudzania innowacyjności, jak ma to miejsce w przypadku krajów wysokorozwiniętych. Celem pracy jest identyfikacja i ocena kierunku oraz siły wpływu instytucji wsparcia biznesu na aktywność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych, z uwzględnieniem jej determinant, a więc źródeł, ograniczeń i efektów. Hipotezą badawczą jest natomiast twierdzenie, że aktywność innowacyjna badanych przedsiębiorstw przemysłowych wzrasta na skutek współpracy z instytucjami wsparcia biznesu.

Weryfikacja hipotezy oraz osiągnięcie celu badawczego bazują na analizach ogólnie dostępnych danych z zakresu funkcjonowania instytucji wsparcia biznesu oraz na pogłębionych badaniach własnych w dwóch sąsiadujących województwach w zachodniej Polsce: lubuskim i dolnośląskim. Regiony te cechuje różny poziom dojrzałości systemów przemysłowych i innowacyjnych (lubuskie jest województwem słabo rozwiniętym, a dolnośląskie silnie), co pozwoli na uchwycenie dywergencji w mechanizmach wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości. Badanie własne bazuje na rachunku prawdopodobieństwa z wykorzystaniem modelowania probitowego, które pozwala na oszacowanie prawdopodobieństwa zajścia zjawiska innowacyjnego w grupie przedsiębiorstw korzystających z usług instytucji wsparcia i tego nieczyniących. Dane do badania zebrano za pomocą kwestionariusza ankietowego. W badaniu wzięło udział 1517 przedsiębiorstw, co stanowiło około 20% bazy przyjętej do badania.

W badaniu do zjawisk innowacyjnych zaliczono ponoszenie nakładów na działalność B+R, inwestycje w nowe środki trwałe (budynki, lokale i grunty oraz maszyny i urządzenia techniczne) i oprogramowanie komputerowe, wprowadzanie nowych wyrobów i procesów

technologicznych oraz współpracę w obszarze nowych rozwiązań. Do analizowanych instytucji wsparcia zaliczono: parki technologiczne, inkubatory technologiczne, centra transferu technologii, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, sieci aniołów biznesu, lokalne lub regionalne fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych, ośrodki szkoleniowo-doradcze. Ponadto w toku pracy zbadano też, jak instytucje wsparcia biznesu wpływają na determinanty aktywności innowacyjnej, tj. jej źródła, bariery i efekty.

W najlepszy sposób na aktywność innowacyjną przemysłu oddziałują instytucje wsparcia biznesu w województwie rozwiniętym, tj. dolnośląskim. W badaniu przyjęto, że jest to region z silnie wykształconym systemem przemysłowym i innowacyjnym. Systemowo na pobudzanie innowacyjności wpływają parki technologiczne i ośrodki szkoleniowo-doradcze, a bardzo duża aktywność cechuje także akademickie inkubatory przedsiębiorczości, sieci aniołów biznesu i centra transferu technologii. W tym regionie widoczny był także znaczny pozytywny wpływ parków technologicznych, ośrodków szkoleniowo-doradczych i centrów transferu technologii na nawiązywanie współpracy w obszarze nowych rozwiązań. Aktywność ta dotyczyła współpracy wzdłuż łańcucha dostaw, z konkurentami oraz ze sferą nauki.

Wpływ instytucji wsparcia na aktywność innowacyjną w województwie lubuskim (region z peryferyjnym systemem przemysłowym i innowacyjnym) był mniejszy. Na Ziemi Lubuskiej systemowym oddziaływaniem odznaczały się parki technologiczne i ośrodki szkoleniowo-doradcze. Jednakże w tym regionie instytucje wsparcia w niewielkim stopniu pobudzały nawiązywanie współpracy w obszarze nowych rozwiązań.

W kontekście powyższych wniosków postawiona w dysertacji hipoteza badawcza potwierdziła się – instytucje wsparcia biznesu przyczyniały się do zwiększenia potencjału innowacyjnego badanych przedsiębiorstw. Siła ich oddziaływania była jednak zróżnicowana, np. parki technologiczne odznaczały się większą skutecznością niż ośrodki szkoleniowo-doradcze. Widoczne były także różnice w obszarze oddziaływania ze względu na poziom rozwoju badanego województwa. Dużo większy, pozytywny wpływ na aktywność innowacyjną miały instytucje wsparcia w województwie dolnośląskim niż w lubuskim. W tym kontekście można wysnuć tezę, że aby instytucje wsparcia biznesu skutecznie oddziaływały na gospodarkę, konieczne jest osiągnięcie odpowiedniego poziomu rozwoju regionu. Oczywiście nie oznacza to, że rozbudowywanie infrastruktury wsparcia w regionach z niższym potencjałem innowacyjnym nie ma sensu. Jak pokazało badanie, nawet w regionie słabo rozwiniętym parki technologiczne mogą systemowo pobudzać innowacyjność. Dowodzi

to, że właściwe zarządzanie potencjałem wsparcia innowacyjności i przedsiębiorczości może przynosić wymierne skutki dla gospodarki.

Przed ośrodkami wsparcia oraz ich kierownictwem stoi wiele wyzwań. Aby usprawnić przepływ wiedzy pomiędzy ośrodkami wsparcia i proces uczenia się od siebie nawzajem, należy stworzyć sieć współpracy pomiędzy ośrodkami na szczeblu regionalnym i krajowym. W regionie powinny być sieciowane ośrodki, które dostarczają usług związanych z pobudzaniem przedsiębiorczości oraz podstawową wiedzą w obszarze innowacyjności. W kraju natomiast powinno powiązać się ze sobą instytucje, które dostarczają wysoko wyspecjalizowanych usług proinnowacyjnych, np. związanych z internacjonalizacją przedsiębiorstw w strategii *born global*. Usieciwienie instytucji wsparcia biznesu pozwoliłoby w lepszy sposób zaspokajać potrzeby klientów, ponieważ w przypadku braku możliwości ich zaspokojenia przez jeden ośrodek, przedsiębiorca byłby kierowany od razu do innej instytucji, której kompetencje pozwalają na świadczenie wymaganej usługi. Ponadto ułatwiony byłby monitoring działalności ośrodków i ocena efektywności ich zarządzania. Jest to zadanie istotne, ponieważ obecnie brakuje systemu kontrolowania i oceny funkcjonowania instytucji wsparcia biznesu.

Instytucje wsparcia biznesu mają w polskich realiach niełatwe zadanie. Barrierami ich funkcjonowania są bowiem nie tylko środki finansowe, ale także postawy samych potencjalnych innowatorów. Zdaniem autora powinno się prowadzić dalsze badania w obszarze wspierania innowacyjności i przedsiębiorczości, z jednoczesnym uwzględnianiem ich wyników w tworzeniu polityki innowacyjnej. Tylko takie podejście umożliwi bowiem sprawny transfer wiedzy w gospodarce i do gospodarki oraz przyniesie rezultaty w postaci poprawy sytuacji konkurencyjnej Polski i polskich regionów na arenie międzynarodowej.